

עמק השבוע

גליון קב

שנה ג

שבת פרשת בלק בארץ ישראל

שבת פרשיות חקת ובלק בחוץ לארץ

והימים שסביבותיה תשפ"ו לפ"ק

עיונים וביאורים במהות ימי השבוע

מאת הרב ג'ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א

מחבר סדרת הספרים גיעת ראובן, עמקי ראובן, מנחת ראובן ומעיינת ראובן

האם יש לבעל נפש להתענות בט' בתמוז

שהובקעה בשני ולכן לא אמר בתלמודין הטעם דמשום הכי נדחה לאחר שבת משום דנשרף בעשירי דבבית שני לא נשרף בעשירי, ור"י אמר על אותו דור שבמקדש ראשון אי הוינא התם כו' וירושלמי לטעמיה וכו'. עכ"ל. וגם לפ"ז לכא' אין ענין להתענות בט' אף להבבלי. וכן עיין בישועות יעקב סי' תקמ"ט שכתב דאחר בית שני אין אנו מתענים כלל ביום שהובקעה העיר בבית ראשון, דכל הצרה דהובקעה העיר בראשון הוא דנכנסו ישראל לגלות, והטעם דהלכו לגלות הי' משום עון דעבודה זרה וכיון דבבית שני נתבטל היצו"ר של ע"ז ותם עונך בת ציון נתקן לגמרי העונש שהובקעה העיר בראשון, אבל עצם חורבן בית ראשון לא נתקן, דאדרבא חורבן בית שני היה המשך מחורבן בית ראשון דבבית שני חסרו ה' דברים ועוד איתא דהקב"ה גאלם מחורבן ראשון משום שראו שח"ו תשתכח תורה מישראל והחזירם לירושלים ואז סדרו את ש"ס בבלי ורבו חכמים בישראל ואז היו ראויים לחזור לגלות ע"כ מתאבלים על חורבן בית ראשון ושני וכ"כ הירושלמי בפירקין, והעירו דלפ"ז לא שייך להחמיר ולהתענות בט' תמוז וגם מתורץ הירושלמי למה לא מונה המשנה ו' דברים שאירעו ב"ז הבקעת העיר דראשון ושני כמו שמונים ט' באב לחורבן ראשון ושני דלפי הישו"י הבקעת העיר דראשון נתקנה לגמרי בבית שני ולפ"ז צ"ל דרך מה שהובקעה העיר הוא סמל לגלות ישראל אבל י' בטבת שאנו מתאבלים על שסמך מלך בבל בבית ראשון האבלות בו היא שבזה הותחל החורבן של ביהמ"ק, ולפ"ז מתורץ נמי מה דהקשינו לעיל, דמזה דאין אנו מתענים רק בי' בטבת ולא בזמן שסמך מלך יון או רומא על ירושלים מוכח דבית ראשון חמיר טפי א"כ למה אין אנו מתענים בט' שהוא זמן הבקעה

וצום החמישי זה תשעה באב שהוא בחדש החמישי וצום השביעי זה שלשה בתשרי שהוא בחדש השביעי וצום העשירי זה עשרה בטבת שהוא בחדש העשירי. עכ"ל.

ועי' בריטב"א במס' ר"ה דף יח ע"ב דאיתא וז"ל הלא עיקר גזירת התענית על חורבן ראשון הוה ובט' בתמוז קבעוהו שבו הובקעה העיר, וא"כ למה אנו מתענין היום ב"ז בתמוז שהיתה בקיעה שניה, וכי תימא כי בבית שני נעקרו אותם הצומות שגזרו על בית ראשון הא ליתא כדמוכח לעיל, תדע דהא עשרה בטבת וצום גדליה מחורבן ראשון הם ואנו מתענין אותם, וכיון שכן למה נעקר ט' בתמוז, ואם מפני שנבקעה בשניה ב"ז נתענה בשניה וכו', ויש לנו לומר שלפי שהיו יודעים הנביאים חורבן בית שני הניחו הצומות הראשונות כמו שאמרנו לעיל, ולפיכך כשהניחו תענית תמוז שיהיה צום בזמן השמד ושיהא ברצון בזמן שאין שמד לא על ט' בתמוז הניחוהו שהרי יודעין היו הבקיעה השניה שיהא עתידה להיות אלא עקרוהו ממקומו וקבעוהו ב"ז, כי קשה היה הדבר שיתענו על הבקיעה הישנה ולא יתענו על החדשה שהיתה חמורה וקשה יותר, וגם היה קשה לגזור שתי תעניות בחודש אחד, אלא כיון דשם בקיעה אחת היא וגם שתיהן בחדש אחד קבעו התענית על שתיהן ב"ז בו בבקיעה שניה שהיא אבל חדש. עכ"ל. ולפ"ז לכא' אין ענין להתענות בט' אף להבבלי. ועי' באור שמה בפ"ה מהל' תעניות ה"ו דאיתא וז"ל כפי הנראה דרך במקדש ראשון יליף מקראי דנשרף רובו בעשירי, אבל מקדש שני נשרף בתשיעי, ולכן השתא לא קבעו רק על מקדש שני וכמו דאמרו בגמרא דילן דבתשעה לחודש הובקעה העיר בבית ראשון ואפילו כן לא קבעו חכמים עליו תענית רק ב"ז

עיין בשו"ע או"ח סימן תקמ"ט ס"ב דאיתא וז"ל אע"ג דכתיב בקרא בחדש הרביעי בתשעה לחודש הובקעה העיר (ירמיהו ל"ט:ב) אין מתענין בט' בו אלא ב"ז, מפני שאף על פי שבראשונה הובקעה בט' בו, כיון שבשניה הובקעה ב"ז בו, תיקנו להתענות ב"ז בו משום דחורבן בית שני חמיר לן. עכ"ל. ועיי"ש במג"א ס"ק ב' דאיתא וז"ל אין מתענין בט' ולא רצו לגזור תענית גם בט' בו דאין מטריחין על הצבור יותר מדאי [רמב"ן] וא"כ בעל נפש יתענה גם בט' מיהו בירושלמי איתא שבראשונה היה ג"כ ב"ז אלא שמפני הצרות טעו בחשבון. עכ"ל. ועיי"ש בהגהות מקור חיים דאיתא וז"ל ראוי ליראי ה' להתענות גם ט' בתמוז וח' בטבת ויותר ראוי מהנזכרים בשו"ע סימן תק"פ, ועיין פרק ד' דתענית וסוף פרק קמא דראש השנה, גם מה שכתב שם הרשב"א בשם הירושלמי. עכ"ל. ועיין בספר מועד לכל חי סימן ט' ס"ד דאיתא וז"ל עיין בספר משחא דרבותא דף ע' ע"ב לענין תענית ביום ט' לחדש דהמתענה תבוא עליו ברכה. עכ"ל.

אולם יש הרבה צדדים לומר דאין ענין להתענות בט' בתמוז כלל. דהנה המג"א בעצמו סיים דבירושלמי איתא שבראשונה היה ג"כ ב"ז, ולפ"ז פשוט דלהירושלמי דאין ענין להתענות בט' (וכדאיתא שם במחצית השקל). ועוד הרי נראה דהרמב"ם פסק בזה כהירושלמי, דעי' בפ"ה מהל' תעניות ה"א דאיתא וז"ל יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן וכו' ואלו הן וכו' ושבעה עשר בתמוז וחמשה דברים אירעו בו וכו' וארבעת ימי הצומות האלו הרי הן מפורשין בקבלה צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי, צום הרביעי זה שבעה עשר בתמוז שהוא בחדש הרביעי

נפש וירא ד' יעשה כן, ויש כל הני צדדים לומר דאף לבעל נפש אין ענין להתענות ביום זה, לכאן פשוט דלמעשה אף מי שנוהג בשאר מעשיו (ובפרט בתעניות) כבעל נפש, דא"צ להתענות בט' תמוז כלל.

אבל למעשה משמע לי שהגר"ש דבליצקי ז"ל היה מתענה בט' תמוז, דעיין בקובץ באר התורה קכ"ג שהובאו ממנו פסקי הלכות, וז"ל מה שכתוב במג"א סימן תקמ"ט ס"ק ב' שבעל נפש יצום בט' בתמוז, אם חל בשבת אין צריך השלמה. עכ"ל.

יתענה גם בתשעה, מיהו בירושלמי איתא שבראשונה היה גם כן ב"ז אלא שמפני הצרות טעו בחשבון, מגן אברהם ס"ק ב', ולפי זה גם בעל נפש אין צריך להחמיר להתענות גם בתשעה, מוחצית השקל, ובגמרא בבא בתרא דף ס' ע"ב משמע קצת דגם בעל נפש אין צריך להחמיר במקום שאין ציבור יכולין לעמוד יעו"ש, פתחי תשובה, פתחי עולם סוף הסימן. עכ"ל. וכ"ה שער הציון שם ס"ק ה' וז"ל עיין מג"א מה שכתב לענין בעל נפש ועיין פ"ת שמפקפק עליו. עכ"ל. הנה היות ואף לפי המג"א והמקור חיים אין חיוב להתענות בט' תמוז, ורק בעל

של ראשון, ולהנ"ל י"ל דלא שייך להתענות על הבקעה דבית ראשון דתם עונן בת ציון. [וכן יש אומרים דלפי יסודו של המנ"ח והגר"ז ש"צום הרביעי" נתקיים באיזה יום בחודש הרביעי אין ענין להתענות בט' אף להבבלי. וצע"ע בזה.] ועוד העירו דט' תמוז לא הוזכר במגילת תענית בהדי שאר תעניות אע"פ שצום גדלי' עשרה בטבת וי"ז בתמוז הוזכרו. ועיין בכף החיים שם בסימן תקמ"ט ס"ק י"ב דאיתא וז"ל אין מתענין בתשעה בו וכו' ולא רצו לגזור תענית גם בתשעה בו דאין מטריחין על הצבור יותר מדאי, בית יוסף בשם הרמב"ן, ואם כן בעל נפש

קריאת פרשיות קרח חקת ובלק לפני ימי בין המצרים

ונהרגהו". וחודש אב הוא חודש של פורענות לכלל ישראל ומצינו פורענות בשבט שמעון יותר משאר שבטים דכל המתים במגפה בסוף פ' בלק היו משמעון. ולא מצינו במקום אחר בתורה שהיה פורענות כזו לשבט שלם. ועי' בס' יד מצרים להגרי"א ח"ז"ל על הפיוט א' מי יודע דאיתא וז"ל מבואר במדרש שמשה רעה"ש אמר י"א מזמורים נגד י"א שבטים שביך אותם ומכולם יצאו מלכים לבד משמעון שלא בירך אותו לבדו, רק כללו עם יהודה, כמ"ש "שמע ה' קול יהודה", ולכן גם בא"י נטלו כל אחד חלק בפ"ע ושבט שמעון נכללו בתוך שבט יהודה, ועליו אמר יעקב אע"ה ש"אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל", ואף שגם שבט לוי לא נטל חלק בארץ, זהו מצד מעלתם, כמ"ש "כי אין לו חלק ונחלה וגו', ה' הוא נחלתו" וגו', ועי' אמר שהם נגד אחד עשר כוכביא, כמ"ש יוסף בחלומו "והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי" וגו', והענין כי י"ב מזלות הם ותלי תנין המזלות המהפך אותם לכל צד הוא הי"ג הכולל כולם, ונגד זה הם י"ב שבטים ושבט לוי הי"ג הכולל כולם כמו שיבואר, והם נגד י"ב חדשי השנה, ולפעמים הם י"ג עם חודש העיבור, ונחלקים לד' תקופות, כל תקופה מג' חדשים, נגד י"ב שבטים שנחלקו לד' דגלים, כל דגל מג' שבטים, ודגל ראשון הוא יהודה, והוא נגד ג' חדשים ניסן אייר

לקדשו", וניתן לו המלוכה, שהוא חלק הבכורה שנטל יעקב מראובן ונתנה ליהודה, נגד מזל טלה שהוא הבכור במזלות. עכ"ל. ועי' בספר פרי צדיק ראש חודש אייר אות ב' דאיתא וז"ל וי"ב חדשי השנה הם כנגד י"ב שבטי י"ק וחשב האר"י ז"ל כסדר הדגלים, וחודש ניסן כנגד יהודה ואייר כנגד יששכר. עכ"ל. הנה לפי הסדר הנ"ל חודש תמוז הוא כנגד שבט ראובן. וי"ל דמובן מאד למה חודש תמוז הוא כנגד שבט ראובן. דהנה ראובן היה הבכור והפסיד מעלות הבכור מחמת מעשיו וכמו שנרמז בברכת יעקב בפרשת ויחי. והנה המאורע העיקרי דחודש תמוז הוא החטא העגל, ועי' החטא העגל הבכורות הפסידו מעלתם, כמו שמבואר בכ"מ. והיינו ממש דומיא דשבט ראובן. ובאופן שיש יסוד א' עיקרי לשבט ראובן ולחודש תמוז, דבעצם היה להבכורות כוחות להיות העובדים בבית ד', ומחמת מעשיהם הפסידו מעלה זו. ובאופן ששבט ראובן הוא יותר נוגע לחודש תמוז משאר שבטים. והנה לפי הסדר הנ"ל חודש אב הוא כנגד שבט שמעון. וגם בזה י"ל דמובן מאד למה חודש אב הוא כנגד שבט שמעון. דהנה חודש אב הוא החודש שבו הלכו לגלות, ושמעון היה א' הגורמים להגלות הראשונה, דשמעון פתח תחילה בהעצה לסלק יוסף מהשבטים כשאמר "הנה בעל החלומות הלזה בא וכו'

הנה יש להעיר דהג' פרשיות שקוראים בחודש הרביעי לפני י"ז בתמוז, קרח חקת ובלק, הן קשורות לימי בין המצרים. בהקדם, עיין בטור באו"ח סי' תי"ז דאיתא וז"ל שהמועד' נתקנו כנגד אבות פסח כנגד אברהם דכתיב לושי ועשי עוגות ופסח היה שבועות כנגד יצחק שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר מאילו של יצחק סוכות כנגד יעקב דכתיב ולמקנהו עשה סוכות וי"ב ראשי חדשי השנה שגם הם נקראים מועדים כנגד י"ב שבטים. עכ"ל. הרי מבואר דהי"ב חדשים הם כנגד הי"ב שבטים אבל לא נתבאר איזה חודש הוא כנגד איזה שבט. והנה ראיתי בהרבה מפרשים דסדר החדשים כנגד השבטים הוא לפי סדר הדגלים ומתחילים מניסן. לדוגמא, עי' בספר יד מצרים פירוש הגדה של פסח להגרי"א חבר ז"ל (בפיוט א' מי יודע) דאיתא וז"ל הענין כי י"ב מזלות הם ותלי תנין המזלות המהפך אותם לכל צד הוא הי"ג הכולל כולם, ונגד זה הם י"ב שבטים ושבט לוי הי"ג הכולל כולם כמו שיבואר, והם נגד י"ב חדשי השנה, ולפעמים הם י"ג עם חודש העיבור, ונחלקים לד' תקופות, כל תקופה מג' חדשים, נגד י"ב שבטים שנחלקו לד' דגלים, כל דגל מג' שבטים, ודגל ראשון הוא יהודה, והוא נגד ג' חדשים ניסן אייר סיון, טלה שור תאומים, שיהודה הוא מלך על כולם, ולכן "בצאת ישראל ממצרים וגו', היתה יהודה

והעובדא דמיתת אהרן הוא באמצע פרשת חקת, והעובדא בבני שמעון הוא בסוף פרשת בלק).

הנה עיין בשו"ע או"ח סי' תכ"ח דמבואר דבדרך כלל קוראים פרשת שמעון במדבר בשבת שלפני עצרת. והנה עפ"ז נמצא דקוראים פרשיות קרח חקת ובלק בהג' שבתות שלפני בין המצרים. (ואף דלפעמים קוראים גם פרשת פנחס לפני בין המצרים, אבל פרשת בלק היא הפרשה האחרונה דתמיד הוי לפני בין המצרים).

וצ"ב למה קוראים השלש פרשיות שהן כעין ימי בין המצרים בהג' שבתות שלפני בין המצרים. אתמהא.

ואפשר שיש ליישב זה ע"פ הא דאיתא בשל"ה הק' מסכת תענית פרק תורה אור (ב) וז"ל לזו הסיבה נקרא ט' באב מועד, כי מתוך צרה רוחה, וזהו שאמר (ישעיה ס"ו:י'), שישו אתה משוש וגו', וכן מה שאמרו כי הד' צומות יהיו לששון ולשמחה, אשר על זה בא הרמז בתורתנו הקדושה שאמר אהרן חג לה' מחר, ומצאתי בקונטרס דהאריז"ל שהדברים כפשוטן, כי יש מחר שהוא לאחר זמן, ויהיה חג לה' מחר שהוא י"ז בתמוז כי יהיה לששון ולשמחה, ועוד תתבונן ותראה ענין נפלא, הנה דבר בעתו מה טוב, ואנחנו רואים שהפרשיות שהם תמיד בשבתות דבין המצרים, דהיינו מטות ומסעי ודברים, שבהם מוזכר ניצוח ישראל להאומות וחילוק הארץ, והוא ההיפך מעת רעה שבאותן הימים, ולפעמים גם כן פרשת פנחס בהתחלת המצרים ועם כל מועדי ה', אלא הענין הוא כמו שהזכרנו שהצומות יתהפכו למועדים, והגלות גורם קיום הארץ לעתיד, ובמקום חדשיכם ומועדיכם שנהא נפשי, יתהפך מאבל ליום טוב. עכ"ל. וצע"ע בזה.

לסלק יוסף מהשלימות של השבטי קה). ובאופן שראובן הפסיד מעלה ונעשה מ"בכור" ל"פשוט", ושמעון היה במדרגה יותר גרוע דבאיזה בחינה הפסיד מלהיות כשאר ה"פשוטים".

וכל זה נוגע להחילוק בין תמוז לאב, דבתמוז אף שהיו הרבה פורעניות אבל עדיין לא הלכו לגלות, דעדיין היו כלל ישראל יושבים על אדמתם בלי להיות מעורבים בגויים, אבל באב הלכו לגלות, דשוב לא היו במצב של יושבים על אדמתם.

הרי מבואר מכל הנתבאר דמובן מאד למה תמוז הוא כנגד ראובן, ואב הוא כנגד שמעון.

והנה פרשת קרח מיירי בבני ראובן שהתעוררו על הכהונה משום שהפסידו אותה, ולהנ"ל, בענין זה שבט ראובן ושבעה עשר בתמוז הם דומים, דשניהם שייכים לחטא העגל, וא"כ פרשת קרח היא דומה לשבעה עשר בתמוז. והנה סוף פרשת בלק מיירי בחטא פעור והמגיפה בבני שמעון מחמתו, ולהנ"ל, בענין זה שבט שמעון ותשעה באב הם דומים. וא"כ פרשת בלק היא דומה לתשעה באב. והנה כיון דפרשת קרח היא דומה לשבעה עשר בתמוז ופרשת בלק היא דומה לתשעה באב, ויש פרשה ביניהם, דהיינו פרשת חקת, א"כ פרשת חקת היא דומה להזמן בין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב, דהיינו בין המצרים. וא"ש לומר כן דהתאריך היחיד בתורה שהוזכר לגבי מיתת בן אדם הוא ראש חודש אב שבו מת אהרן הכהן כדכתיב בפרשת מסעי. הרי דמיתת אהרן הוא מיוחד להזמן בין י"ז בתמוז לט' באב, ומיתת אהרן מסופר בפרשת חקת. (ויש להוסיף דהעובדא בבני ראובן הוא בתחילת פרשת קרח,

סיון, טלה שור תאומים, שיהודה הוא מלך על כולם, ולכן "בצאת ישראל ממצרים וגו', היתה יהודה לקדשו", וניתן לו המלוכה, שהוא חלק הבכורה שנטל יעקב מראובן ונתנה ליהודה, נגד מזל טלה שהוא הבכור במזלות, ותקופה שניה תמוז אב אלול, נגד דגל ראובן שמעון גד, והם סרטן אריה בתולה, ולכן שבט שמעון לא נטל חלק בארץ שחודש זה לכ"ע לישראל שבו נחרב בהמ"ק, וע"ז אמר יעקב אע"ה ש"א ארור אפם כי עז וגו', ולכן אין בו ברכה, כמ"ש "במספר ירחים אל יבוא" כמ"ש במדרש, רק כשעושים רצונו של מקום אז שולטין על המזל, ולכן כללו ביהודה בניסן שבו היה הגאולה, כמ"ש "צום הרביעי וגו', יהיה לששון ולשמחה" וגו', ובט"ו בו יום טוב לישראל נגד בנין בהמ"ק כמ"ש בסוף תענית, וכמ"ש "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל", ולכן הם רק י"א כוכבים אחד עשר מזלות. עכ"ל. ובאופן שמבואר מכל זה דשבט שמעון הוא יותר נוגע לחודש אב משאר שבטים.

והנה יש חילוק בין ראובן לשמעון, דמיד אחרי שמסופר בתורה שראובן שכב עם בלהה, כתיב ויהיו בני יעקב שנים עשר להדגיש שראובן עדיין חשיב א' מן השבטי קה. אבל בשמעון מצינו מקומות שהוא לא נכלל עם שאר השבטים, חדא בפ' וזאת הברכה כמו שהביא היד מצרים בדבריו הנ"ל, שנית בהר גריזים והר עיבל הלויים אמרו י"א ארורים ולפי א' הפירושים שם היינו כנגד י"א שבטים ולא אמר ארור כנגד שמעון, שלישית כשהאחים חזרו ליעקב אחרי שיוסף דיבר אתם קשות שמעון לא חזר עמם. ונראה מכל זה דע"י שבט שמעון יש איזה חסרון בהשלימות של הי"ב שבטי קה. (ולכאורה זהו מידה כנגד מידה משום דשמעון רצה

קריאת פרשת בלק סמוכה לבין המצרים יכולה להציל מהפורעניות

בע"ת בגימטריא בלע"ם ב"ן בעו"ר, שקישר בכשפיו עת צרה הוא ליעקב שהיא בין המצרים. עכ"ל. ואפשר דזהו סיבה דקוראים פרשת בלק לפני בין המצרים, דקריאת "כי לא נחש ביעקב" וזה שבלעם לא הצליח, יכולה להצילנו מקטב מרירי.

וז"ל ענין כ"א יום שבין המצרים שבהם קטב מרירי שולט, שזה היה כח של בלעם, ובאומות העולם ק"ם (כדאיתא במ"ר פי"ז:כ'), נוטריקון ק'טב מ'רירי, שבהם כל מיני כישוף בעולם, אבל באמת בישראל לא ק"ם, ר"ל ק'טב מ'רירי אינו נמצא בישראל כי לא נחש ביעקב וכו',

עיין בשו"ע או"ח בסוף סי' תקנ"א דאיתא וז"ל צריך ליזהר מ"ז בתמוז עד ט' באב שלא לילך יחידי מד' שעות עד ט' שעות משום שבהם קטב מרירי שולט. עכ"ל. הרי מבואר שקטב מרירי שולט בבין המצרים. והנה עיין בספר מגלה עמוקות על ואתחנן אופן ק"ז דאיתא

עמק הפרשה

הרה"ג ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א

"וירא בלעם כי טוב בעיני ד' לברך את ישראל" וגו' [כד, א]

הנה לפני הברכה השלישית של בלעם כתיב "וירא בלעם כי טוב בעיני ד' לברך את ישראל ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים וישת אל המדבר פניו, וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שכן לשבטיו ותהי עליו רוח אלהים". והנה מבואר בפסוקים אלו שהיה חילוק יסודי בין דברי בלעם בשני פעמים ראשונים לדברי בלעם בפעם השלישי.

ע' ברמב"ן שם דאיתא וז"ל ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים כי בפעמים הראשונים היה מנחש ורוצה לקלל אותם בנחש, והיה השם בא אליו בדרך מקרה, לא בכונתו לנבואה ולא ממעלתו שהגיע אליה ועתה כאשר נאמר לו כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל להרע או להטיב להם, הניח הנחשים ולא הלך כפעם בפעם לקראתם, אבל שם אל המדבר פניו אשר ישראל שם, שיראה אותם ויכין להם נפשו שיחול עליו הדבור מאת השם כאשר עשה עמו פעמים, וכן היה לו על כן אמר ותהי עליו רוח אלהים, כי עתה היתה עליו יד ה' כאשר היא לנביאים, כמו שאמר (לעיל י"א:כ"ט) ומי יתן כל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם, ואומר (ישעיה ס"א:א) רוח ה' אלהים עלי, ועל כן קרא עצמו עתה (פסוק ד') "שומע אמרי אל", כי נביא הוא. עכ"ל.

וע' במשך חכמה שם דאיתא וז"ל ותהי עליו רוח אלהים עד הנה לא זכה לרוח ד' והיה מדבר בלשון המדבר לעצמו כמו מן ארם ינחני כו', אבל כאשר זכה בשביל כבודן של ישראל שתשרה עליו רוח ד' דבר בלשון נסתר על עצמו, כמו נאם בלעם כו', וקרא את עצמו בשמו, מה שזכו המדברים ברוח"ק, ודבר לישראל בלשון נוכח ששם פניו לישראל שבמדבר. עכ"ל.

אבל אפשר דרש"י חולק על כל זה, דע' הכא ברש"י דאיתא וז"ל וירא בלעם כי טוב וגו' אמר איני צריך לבדוק בהקב"ה כי לא יחפוץ לקללם, ולא הלך כפעם בפעם כאשר עשה ב' פעמים, לקראת נחשים לנחש אולי יקרה ה' לקראתו כרצונו אמר רוצה ולא אוצה לקללם אזכיר עונותיהם והקללה על הזכרת עונותיהם תחול, וישת אל המדבר פניו כתרגומו, וישא בלעם את עיניו בקש להכניס בהם עין רעה והרי יש לך ג' מדותיו עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה האמורים למעלה, שכן לשבטיו ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינו מעורבין ראה שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה שלא יציץ לתוך אהל חבירו, ותהי עליו רוח אלהים עלה בלבו שלא יקללם. עכ"ל. וצע"ע בזה.

דעת תורה

מנחם ראש הישיבה הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

לא הביט אָן ביעקב ולא ראה עמל בישראל וגו' [כ"ג, כ"א]

יתכן לבאר בזה, על פי מאי דאמרין בגמ' קידושין דף מ' ע"א דמחשבה רעה אין הקדוש ברוך מצרפה למעשה, שנאמר 'אָן אם ראיתי בלבי לא ישמע השם' [תהלים ס"ו, י"ח]. ועיין בפירוש רש"י שם, וזה לשונו - לא פעל עמנו כחטאתינו, עשה עמנו בלא רואה, ולא שומע אָן שבלבנו, עכ"ל. ובתוס' לעיל דף ל"ט ע"ב כתבו, דבעובדי עבודת כוכבים מצרף הקדוש ברוך הוא מחשבתם הרעה מצרפה למעשה, דכתיב 'מחמם אחיך יעקב תכסך בושה' (עובדיה), ונכרת לעולם, ולא מצינו שעשה עשו ליעקב שום רעה, אלא מחשבתו הרעה אשר חשב עליו, מצרפה הקדוש ברוך הוא למעשה. וכן איתא בירושלמי פאה פ"א ה"א, הדא דתימא בישראל, אבל בגוים חילופא, מחשבה רעה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, דכתיב 'מקטל מחמם אחיך יעקב' [עובדיה א', ט'-י'], וכי הרגו, אלא מלמד שחשב עליו להורגו, והעלה עליו הכתוב כאילו הרגו. הרי שישנה הנהגה מיוחדת עם ישראל שאין הקדוש ברוך מצרף את המחשבה שבלבם למעשה, ועל זה נאמר כאן 'לא הביט אָן ביעקב'. והוסיפו ל', דלפי זה מדוקדק מאד לשון הכתוב 'לא הביט אָן ביעקב', דקאי על ההנהגה של הקדוש ברוך הוא שאינו מביט במחשבת הָאָן שביעקב לצרפה למעשה, וכלשון הפסוק דמייטי הגמ' בקידושין שם 'אָן אם ראיתי בלבי לא ישמע השם'.

וירא פינחס וגו' ויקח רומח בידו [כ"ה, ז']

ופירש רש"י, וזה לשונו - 'וירא פינחס', ראה מעשה ונזכר הלכה. אמר לו למשה, מקובלני ממך 'הבועל ארמית קנאין פוגעין בו'. אמר לו, קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרוונקא, מיד 'ויקח רומח בידו' וגו', עכ"ל.

והנה בסנהדרין דף פ"ב ע"א אמר רב חסדא, הבא לימלך, אין מורין לו. ובפשוטו הביאור בזה, דאם בא לשאול אם מותר להרוג את הבועל ארמית, אין מורין לו שמותר להרוג, וכמו במוציא תבנו לרשות הרבים, דאמרין בב"ק דף ל' ע"ב, דבדיעבד כל הקודם בהן זכה, אלא שלכתחילה אין מורין כן, ואי אתי מרישא לקמן לאימלוכי, אמרין ליה דאסורין משום גזל.

אמנם רש"י בסנהדרין שם כתב, וזה לשונו - קנאי הבא לימלך בבית דין ובשעת מעשה אם יפגע בו, אין מורים לו, שלא נאמרה אלא לְמִקְנָא מעצמו ואינו נמלך, עכ"ל. והמבואר מדברי רש"י אלו, דעיקר הך דינא ד'הבועל ארמית קנאין פוגעין בו' נאמר רק לְמִקְנָא מעצמו, אבל אם נמלך ליתא כלל להלכה ד'קנאין פוגעין בו'. אלא דלפי זה נמצא, שאם נמלך הקנאי והורו לו לפגוע בבועל, הרי הוא נהרג עליו, וזה חידוש.

אמנם נראה, דהיינו דוקא באופן שבא לימלך בבית דין, או כלשון הרמב"ם בפ"ב מאיסורי ביאה ה"ה שבא 'ליטול רשות' מבית דין, אבל אם בא לבית דין לשאול הדין, ולימדוהו דין התורה כמו שהוא, אין זה נחשב ש'נמלך' בבית דין, ושפיר חשיב שמקנא מעצמו.

אות לחופות

עימוד שהופך טקסט ליצירה
otf74041@gmail.com • 05276-74041

הפצה פרסום ושיווק ספרים
י. בלוי
עד הבית

לרכישה מוזלת של ספרי המחבר

במוקד ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33
bloyseforim@gmail.com

כמו"כ ניתנת האפשרות לקבל את הספרים בחינם
לכתללים, ישיבות ולבתי כנסיות ומדרשות

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל

ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: (001)- 516-581-3597
או בפקס: 1532-5326259
לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל